DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2026.07(207).12

Дем'янчук О. Г.
ORCID: 0000-0002-9418-6285
кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент
Волинський національний університет ім. Лесі Українки, м. Луцьк

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ОЗДОРОВЧОГО ТУРИЗМУ ДЛЯ ОСІБ ЗРІЛОГО ВІКУ

У статті здійснено ґрунтовний аналіз зарубіжного досвіду розвитку оздоровчого туризму для осіб зрілого віку в умовах демографічного старіння населення та трансформації світового туристичного ринку. Висвітлено теоретичні засади формування здоров'я та оздоровчих напрямів, охарактеризовано соціально-демографічний портрет туристів старших вікових груп, визначено їх мотиваційні та поведінкові особливості. Проаналізовано моделі організації санаторно-курортного лікування, профілактичних та реабілітаційних програм у країнах Західної Європи та Азії. Розкрито проблематику та фундаментальні засади оздоровчого туризму, яка широко висвітлена у працях зарубіжних і вітчизняних науковців; роль державної політики, системи медичного страхування та програм соціального туризму у забезпеченні доступності оздоровчих подорожей. Аналітичні звіти міжнародних туристичних інституцій, підтверджують зростання попиту на оздоровчі подорожі серед осіб зрілого віку. Обґрунтовано можливості використання зарубіжного досвіду для модернізації туристично-рекреаційної сфери України.

Ключові слова: *оздоровчий туризм, туристи зрілого віку, активне довголіття, wellness-туризм, санаторно-курортна система, соціальний туризм.*

Demianchuk Olena. Foreign experience in using health tourism for the elderly. *The article presents a comprehensive analysis of international experience in the development of health tourism for people of mature age, taking into account the demographic aging of the population and the ongoing transformation of the global tourism market. It highlights the theoretical foundations of health formation and the evolution of wellness destinations, while also characterizing the socio-demographic profile of older tourists. Their motivational drivers, behavioral patterns, and preferences are examined in detail, demonstrating the growing importance of tailored services for this age group. Particular attention is given to models of organizing sanatorium and resort treatment, as well as preventive and rehabilitation programs implemented in Western Europe and Asia. The study reveals the challenges and fundamental principles of health tourism, widely discussed in the works of both foreign and domestic scholars. It emphasizes the role of state policy, health insurance systems, and social tourism initiatives in ensuring accessibility and affordability of wellness travel. Analytical reports from international tourism institutions confirm the steady increase in demand for health-related trips among mature travelers, reflecting broader social and economic trends. The article further substantiates the potential of adapting foreign practices to modernize Ukraine's tourism and recreation sector. It argues for the integration of innovative technologies, digital services, and inclusive infrastructure, alongside the training of qualified personnel. Strengthening international cooperation and promoting Ukraine as a competitive destination for health tourism are identified as key priorities for sustainable development in this field.*

Keywords: *health tourism, senior tourists, active ageing, wellness tourism, spa system, social tourism.*

Постановка проблеми. Світова демографічна структура зазнає глибоких змін. Збільшення тривалості життя, розвиток медичних технологій та покращення умов праці спричинили зростання частки населення старших вікових груп. У більшості європейських країн частка осіб віком 60+ перевищує 20 %, а в окремих державах наближається до 30 %. Така тенденція формує нову соціально-економічну реальність, у межах якої поняття «старість» поступово трансформується з періоду пасивності у фазу активного та повноцінного життя.

Особи зрілого віку дедалі частіше виступають активними споживачами туристичних послуг. Вони мають більше вільного часу, накопичений життєвий досвід, сформовані потреби у підтримці здоров'я та прагнення до соціальної взаємодії. Туризм для цієї категорії перестає бути розкішшю й набуває ознак необхідності, пов'язаної з профілактикою захворювань і збереженням життєвої активності.

У цьому контексті оздоровчий туризм набуває стратегічного значення. Він поєднує рекреаційні ресурси територій, медичні технології та соціальну політику держави. Для України, яка має значний природно-курортний потенціал, питання використання міжнародного досвіду є надзвичайно актуальним.

Аналіз літературних джерел. Теоретичні підходи до визначення оздоровчого туризму формувалися на перетині медицини, економіки та соціології. Smith M. та Puczkó L. трактують health and wellness tourism як сукупність туристичних продуктів, спрямованих на досягнення гармонії фізичного та психоемоційного стану людини [9]. Вони підкреслюють, що сучасний wellness-сегмент орієнтований не стільки на лікування, скільки на підтримку здорового способу життя.

Voigt C. та Pforr C. розглядають wellness-туризм у контексті дестинаційного розвитку, акцентуючи на конкурентних перевагах територій, які спеціалізуються на профілактичних і релаксаційних послугах [2].

Patterson I. у своїх дослідженнях доводить, що туристична активність у старшому віці сприяє збереженню когнітивних функцій, розширенню соціальних контактів і формуванню відчуття соціальної значущості [8].

Losada N. та Alén E. встановили, що задоволеність senior-туристів значною мірою залежить від доступності медичних послуг, зручності транспортної інфраструктури та рівня персоналізованого обслуговування [4].

Українські науковці (Мальська М.П., Кифяк В.Ф., Любіцева О.О.) розглядають оздоровчий туризм як складову рекреаційної системи та підкреслюють необхідність модернізації санаторно-курортної галузі відповідно до міжнародних стандартів [3, 5, 6].

Окрему увагу заслуговує звіт AGE Platform Europe, у якому проаналізовано потреби та очікування туристів старшого віку. У документі наголошується на важливості безбар'єрного середовища, медичного супроводу та соціальної інтеграції [7].

Метою дослідження є систематизація зарубіжного досвіду розвитку оздоровчого туризму для осіб зрілого віку та визначення можливостей його адаптації в умовах України.

Завдання дослідження:

- розкрити теоретичну сутність оздоровчого туризму;
- охарактеризувати соціально-демографічні особливості туристів зрілого віку;
- проаналізувати європейські та азійські моделі організації оздоровчих програм;
- визначити соціально-економічні ефекти розвитку цього сегмента;
- окреслити напрями імплементації міжнародного досвіду в Україні.

Матеріали і методи: аналіз та узагальнення методичних та літературних джерел, інформаційних джерел мережі інтернет.

Виклад основного матеріалу дослідження. *1. Теоретичні засади розвитку оздоровчого туризму*

Оздоровчий туризм охоплює комплекс заходів, спрямованих на підтримку фізичного, психічного та соціального благополуччя людини. Його структурними елементами є санаторно-курортне лікування, бальнеотерапія, кліматотерапія, SPA-послуги, програми фізичної активності, дієтичне харчування, психоемоційна релаксація.

На відміну від медичного туризму, що орієнтований на лікування конкретних захворювань, оздоровчий туризм має превентивний характер [1]. Він спрямований на зміцнення імунної системи, покращення функціонування серцево-судинної та опорно-рухової систем, нормалізацію психоемоційного стану.

2. Соціально-демографічний портрет туристів зрілого віку

Туристи віком 55–75 років формують окремий сегмент ринку, який часто позначають як «silver market». Ця група характеризується:

- відносною фінансовою стабільністю;
- наявністю вільного часу;
- високим рівнем мотивації до збереження здоров'я;
- прагненням до соціальної активності.

Дослідження показують, що туристи зрілого віку віддають перевагу комфортному розміщенню, медичному супроводу та безпечному середовищу [4, 8].

3. Мотиваційні чинники участі в оздоровчих подорожах

Серед основних мотивів:

- профілактика хронічних захворювань;
- реабілітація після лікування;
- зниження рівня стресу;
- підтримка фізичної активності;
- потреба у спілкуванні та нових враженнях.

Згідно зі звітом AGE Platform Europe, значна частина туристів старшого віку обирає дестинації з розвиненою медичною інфраструктурою та безбар'єрним середовищем [7].

4. Європейський досвід (Табл. 1)

У Німеччині курортна система Kurorte інтегрована у систему медичного страхування. Частина витрат на оздоровчі програми компенсується страховими фондами, що забезпечує доступність для пенсіонерів.

Чехія та Угорщина спеціалізуються на бальнеологічному туризмі. Термальні води використовуються для лікування захворювань опорно-рухового апарату та серцево-судинної системи.

Іспанія реалізує державну програму соціального туризму, спрямовану на підтримку фізичної та соціальної активності осіб похилого віку.

Таблиця 1

Порівняльна характеристика моделей оздоровчого туризму

Країна	Основна модель	Джерела фінансування	Спеціалізація
Німеччина	Курортна медицина	Медичне страхування	Реабілітація
Чехія	Бальнеологічна	Державно-приватна	Хронічні захворювання
Угорщина	Термальні купальні	Комбінована	Опорно-руховий апарат
Іспанія	Соціальний туризм	Держбюджет	Профілактика
Японія	Onsen + wellness	Муніципалітети + приватний сектор	Активне довголіття

5. Азійський досвід розвитку оздоровчого туризму

Країни Азії демонструють своєрідну модель розвитку оздоровчого туризму, у якій поєднуються традиційні практики відновлення здоров'я та сучасні медичні технології. Особливо показовим є досвід Японії, де культура термальних купалень onsen має багатовікову історію. Відвідування термальних джерел розглядається не лише як форма відпочинку, а як елемент профілактичної медицини.

Японські курорти пропонують комплексні програми, що включають:

- бальнеотерапію;
- дієтичне харчування;
- лікувальну фізкультуру;
- медичний контроль;
- психоемоційну релаксацію.

Важливою особливістю є інтеграція оздоровчих програм у державну політику активного довголіття. Місцеві муніципалітети субсидують поїздки літніх громадян до термальних курортів, розглядаючи це як інвестицію у зниження майбутніх витрат на медичне лікування.

Південна Корея та Таїланд розвивають оздоровчі курорти, орієнтовані на міжнародний ринок туристів старшої вікової групи. Тут акцент робиться на поєднанні традиційної східної медицини, масажних практик і SPA-терапії.

6. Соціальний туризм як інструмент підтримки осіб зрілого віку

У більшості європейських країн оздоровчий туризм для старших вікових груп підтримується державою через програми соціального туризму. Їхня мета полягає не лише у відновленні здоров'я, а й у запобіганні соціальній ізоляції.

Найбільш відомою є іспанська програма субсидованих подорожей для пенсіонерів. Вона передбачає часткове фінансування поїздок у міжсезоння, що одночасно вирішує дві проблеми: 1) підтримка здоров'я літніх людей; 2) завантаження туристичної інфраструктури поза піковим сезоном.

Подібні програми функціонують у Франції, Італії, Португалії. Вони охоплюють санаторно-курортне лікування, культурні тури, кліматотерапію.

Згідно з аналітичними матеріалами AGE Platform Europe, участь у соціальних туристичних програмах сприяє підвищенню рівня задоволеності життям, зменшенню депресивних станів і розширенню соціальних контактів осіб похилого віку [7].

7. Економічні та соціальні ефекти розвитку оздоровчого туризму (Табл. 2)

Розвиток оздоровчого туризму для senior-сегмента має мультиплікативний ефект.

Економічний вимір:

- зростання доходів курортних регіонів;
- створення робочих місць;
- розвиток медичної інфраструктури;
- подовження туристичного сезону.

Соціальний вимір:

- підвищення тривалості активного життя;
- зниження рівня соціальної ізоляції;
- покращення психоемоційного стану;
- зменшення витрат на лікування хронічних хвороб.

Дослідження показують, що інвестиції в профілактичний туризм окуповуються через зменшення навантаження на систему охорони здоров'я.

Таблиця 2

Соціально-економічні ефекти розвитку оздоровчого туризму

Сфера впливу	Основні результати
Економіка	Ріст доходів регіонів, робочі місця
Охорона здоров'я	Профілактика захворювань
Соціальна сфера	Зниження ізоляції
Туризм	Подовження сезону

8. Можливості імплементації зарубіжного досвіду в Україні

Україна володіє значним природно-ресурсним потенціалом: мінеральні води Трускавця, Моршина, Східниці, лікувальні грязі, кліматичні курорти Карпат і Причорномор'я. Водночас інфраструктура багатьох санаторіїв морально застаріла.

Для адаптації міжнародного досвіду доцільно:

- модернізувати матеріально-технічну базу;
- інтегрувати курорти у страхову медицину;

- створити програми соціального туризму;
- запровадити стандарти безбар'єрності;
- розвивати маркетинг для senior-ринку.

Висновки. Зарубіжний досвід переконливо засвідчує, що оздоровчий туризм для осіб зрілого віку є важливим елементом політики активного довголіття. Його ефективність забезпечується поєднанням медичних технологій, державної підтримки та розвиненої туристичної інфраструктури.

Європейські країни роблять акцент на страховій медицині та соціальних програмах, тоді як азійські — на інтеграції традиційних практик і wellness-філософії.

Для України використання цих практик може стати каталізатором розвитку курортної галузі та підвищення якості життя населення.

Перспективи подальших досліджень. Перспективними напрямами є: економічне моделювання соціального туризму; оцінка впливу оздоровчих програм на тривалість життя; розробка державних механізмів фінансування senior-подорожей.

Література

1.Андрій Єрко, Ірина Єрко, Олена Дем'янчук. Поняття спортивно-оздоровчий туризм в способі життя людини. *Фізична активність і якість життя людини* [текст]: зб. тез доп. VI Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (23черв.2022р.). – Луцьк: Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2022. С. 43-44.

2.Voigt C., Pforr C. Wellness Tourism: A Destination Perspective. – London: Routledge, 2013.

3.Кифяк В. Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. – Чернівці, 2003. 300 с.

4.Losada N., Alén E. Motivation and satisfaction of senior tourists // Current Issues in Tourism. – 2017.

5.Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг. – Київ, 2002.

6.Мальська М. П., Худо В. В. Туристичний бізнес: теорія та практика. – Львів, 2012.

7.Needs and Expectations of Senior Travellers: ESCAPE Project Report. / AGE Platform Europe. – Brussels, 2024. – Режим доступу: https://www.age-platform.eu/content/uploads/2024/05/ESCAPE_Needs-and-expectations_FINAL.pdf

8.Patterson I. Tourism and Leisure Behaviour in an Ageing World. – Wallingford: CABI, 2006.

9.Smith M., Puczkó L. Health and Wellness Tourism. – London: Routledge, 2014.

Reference

1.Ierko, A., Ierko, I., & Demianchuk, O. (2022). Poniattia sportyvno-ozdorovchyi turyzm v sposobi zhyttia liudyny [The concept of sports and health tourism in human lifestyle]. In *Fizychna aktyvnist i yakist zhyttia liudyny: zb. tez dop. VI Mizhnar. nauk.-prakt. Internet-konf.* [Physical activity and quality of human life: collection of abstracts of the VI International scientific and practical Internet conference] Lesya Ukrainka Volyn National University, 43–44.

2.Voigt, C., Pforr, C. (2013), Wellness Tourism: A Destination Perspective, Routledge, London.

3.Kyfiak, V. F. (2003), Organization of tourism activities in Ukraine, Chernivtsi, 300.

4.Losada, N., Alén, E. (2017), Motivation and satisfaction of senior tourists, Current Issues in Tourism.

5.Liubitseva, O. O. (2002), Tourism services market, Kyiv.

6.Malska, M. P., Khudo, V. V. (2012), Tourism business: theory and practice, Lviv.

7.AGE Platform Europe (2024), Needs and Expectations of Senior Travellers: ESCAPE Project Report, Brussels, available at: https://www.age-platform.eu/content/uploads/2024/05/ESCAPE_Needs-and-expectations_FINAL.pdf (accessed 2024).

8.Patterson, I. (2006), Tourism and Leisure Behaviour in an Ageing World, CABI, Wallingford.

9.Smith, M., Puczkó, L. (2014), Health and Wellness Tourism, Routledge, London.

Стаття надійшла до редакції / Received 11.06.2026
Прийнята до друку / Accepted 10.07.2026
Опубліковано / Published 04.08.2026